

limburgs tijdschrift voor genealogie

Administratie: Postbus 83
6200 AB Maastricht

Redactie: Louis Loyensstraat 22
6221 AK Maastricht

Postrekening: 10 37 880

Verschijnt tenminste éénmaal per kwartaal

JAARGANG 12, NUMMER 2, APRIL 1984

DE MEERDERJARIGHEIDSTERMIJN IN VROEGER TIJDEN

Op welke leeftijd werd men, ten tijde van het Ancien Régime, meerderjarig? Iedere genealoog weet hoe belangrijk het antwoord op deze vraag kan zijn, wanneer men bijvoorbeeld van iemand het geboortjaar niet kent, maar wel weet vanaf welk jaar hij of zij zelfstandig optreedt. Maar hoe eenvoudig de vraag ook is, het antwoord is veel complexer dan men op het eerste gezicht zou vermoeden. Ook voor rechtshistorici is de vraagstelling niet simpel, getuige de weinige publicaties over dit onderwerp. Een goede bijdrage is het artikel van K.J.Th. Janssen de Limpens: De meerderjarigheidstermijnen in het Oud-Maaslandse burgerlijk recht, in: „Huldeblijk”, bundel opstellen aangeboden aan de genealoog Jan J.M.H. Verzijl (Roermond 1967), p. 152-158, maar dit artikel geeft slechts weinig gegevens over de voor genealogisch onderzoek zo belangrijke 17e en 18e eeuw.

Naar gelang de wetgeving in de verschillende gewesten, en naar gelang het tijdperk, kon de meerderjarigheidstermijn sterk variëren. Bovendien maakt de „historische lappendeken” van de provincie Limburg de zaak niet gemakkelijker.

Vandaar de oproep die de redactie bij deze aan al onze lezers richt: als U duidelijke gegevens hebt omtrent de meerderjarigheidstermijn vóór 1800 (met name uit de 17e en 18e eeuw), stuurt U ze ons dan op. Deze gegevens moeten natuurlijk wel nauwkeurig en zo compleet mogelijk zijn: met name behoort daartoe een duidelijke bronvermelding, het tijdperk en het territorium waarvoor de gevonden meerderjarigheidstermijn gold, en eventueel de redenen van het meerderjarig worden vóór de gebruikelijke termijn.

De door onze lezers ingezonden bijdragen zullen door de redactie naar tijdperk en territorium geordend worden, en in de komende nummers van het Tijdschrift verschijnen.

Inhoud van dit nummer:

21. Mededelingen.
24. Vraag- en antwoordrubriek.
25. De oudste actes van de Burgerlijke Stand van Maastricht (1794-1796), door Régis de la Haye, Louis Loyensstraat 22, 6221 AK Maastricht.
31. Vervolg op: Verbeteringen en aanvullingen op de kwartierstaat Peeters-van Maris (vervolg van 84-10); wordt vervolgd.
33. Enkele aantekeningen met betrekking tot het wapen van het geslacht Van Ghoor, door A.H. Hoeben, Liatrislaan 12, 5582 GJ Aalst-Waalre.

Stichting vrienden van het Rijksarchief in Limburg

In het laatste decennium is de belangstelling voor het verleden in grote mate toegenomen. Met name is in brede kring de actieve belangstelling voor het onderzoek in de meest directe bronnen voor de kennis van de geschiedenis t.w. de bewaard gebleven schriftelijke nalatenschap van overheidsinstanties, instellingen en particulieren ook in ons gewest populair geworden. Dit resulteerde in een grote toename van de aantallen bezoekers van archiefdiensten. Naast een groot getal historische onderzoekers van professe besteden thans ook vele amateurs een groot deel van hun vrije tijd aan het onderzoek naar hun voorgeslacht en/of

geschiedenis van hun woonplaats en streek. Om dit onderzoek in het Rijksarchief in Limburg te Maastricht te stimuleren en te ondersteunen werd onlangs opgericht de Stichting Vrienden van het Rijksarchief in Limburg waarvan het voorlopige bestuur bestaat uit Dr. A.F. Gehlen, Heerlen, Dr. J.F.R. Philips, Maastricht en Drs. M.K.J. Smeets, Maastricht. De Stichting tracht het gestelde doel o.m. te bereiken door het bevorderen van de kennis omtrent het historisch bronnenmateriaal, dat in deze voor streek en gewest zo belangrijke archiefbewaarplaats berust en door ondersteunende activiteiten bij het toegankelijk maken en bij het gebruik door onderzoekers van dit materiaal.

Mede door de teruglopende financiële mogelijkheden van de overheid acht het bestuur van de Stichting het creëren van een bescheiden fonds een van de eerste voorwaarden om het bereiken van de doelstellingen mogelijk te maken. Daarnaast zal uitwisseling van gegevens en ervaringen onder de „Vrienden van het Rijksarchief” door middel van voorlichtings- en contactdagen een belangrijk hulpmiddel zijn.

Belangstellenden kunnen door een éénmalige donatie of een regelmatige jaarlijkse bijdrage aan hun sympathie voor het streven van de Stichting uiting geven.

Personen die minstens fl. 15,- per jaar bijdragen zullen regelmatig van de activiteiten van de „Vrienden” op de hoogte worden gehouden en ontvangen eenmaal per jaar een uitvoerig verslag over het reilen en zeilen van het Rijksarchief in Limburg met uitvoerige gegevens over aanwinsten, voltooide inventarissen, klappers en andere hulpmiddelen, die het onderzoek vergemakkelijken.

Geïnteresseerden kunnen zich opgeven bij Dr. J.F.R. Philips, penningmeester van de Stichting Vrienden van het Rijksarchief in Limburg, Bieslanderweg 88, 6213 AM Maastricht, en hun bijdrage overmaken op girorekening 155385 t.n.v. Stichting Vrienden van het Rijksarchief in Limburg.

Register

Zoals u in het jaarverslag hebt kunnen lezen, is door de heer N. Hamers een register gemaakt op jaargang 1 t/m 10. In dit register zijn alle familienamen opgenomen, die in deze jaargangen voorkomen. Door mevrouw Aendekerk is dit kaartsysteem keurig overgetypt, zodat het mogelijk is het op niet al te kostbare wijze te vermenigvuldigen. We zijn nu van plan om dit register, voorafgegaan door een beknopte inhoudsopgave, uit te geven in twee verschillende uitvoeringen, nl. geperforeerd zoals het Tijdschrift, of met eenvoudig bandje eromheen. Het geheel zal circa 180 pagina's tellen, tweezijdig bedrukt.

De prijs wordt dan: geperforeerd, losbladig: fl. 24,- en fl. 6,- verzendkosten, is fl. 30,- óf paperback uitvoering (ook A4) fl. 26,50 en fl. 6,- verzendkosten is fl. 32,50.

Voor leden bestaat de mogelijkheid om in te tekenen op deze uitgave tot 1 juni 1984, door overmaking van fl. 26,- (geperforeerd) of fl. 28,50 (paperback) op girorekening 3409800 t.n.v. Beheerder Informatiecentrum te Geleen onder vermelding van: Register geperforeerd/paperback. Bij gereedkomen zal het u dan toegezonden worden.

Lezing

De afdeling Zuid-Limburg van de N.G.V. organiseert op donderdag 26 april, om 19.30 uur, in de Stadsschouwburg te Sittard, een lezing gehouden door Drs. J.N. Leget, onder de titel: „Huwelijksrecht in Brabant en mogelijke bronnen voor genealogisch onderzoek in het Rijksarchief in Den Bosch”.

Sluiting van de studiezaal van het Rijksarchief

In verband met verbouwwerkzaamheden ten behoeve van een nieuwe studiezaal zal het Rijksarchief in Limburg van maandag 21 t/m zaterdag 26 mei a.s. voor alle bezoek gesloten zijn. Daarnaast is het mogelijk dat genoemde werkzaamheden vanaf 9 april geluidsoverlast of andere hinder kunnen veroorzaken voor de bezoekers van de noodstudiezaal. Hiervoor wordt begrip en clementie gevraagd. Wanneer alles volgens plan verloopt zal op dinsdag 29 mei a.s. de nieuwe studiezaal in gebruik genomen kunnen worden.

Belgisch-Limburgse abdijen en hun archief

De afdeling Limburg van onze Vlaamse zustervereniging V.V.F. organiseert een voordrachtencyclus over „Limburgse abdijen en hun archief”. Elke lezing wordt gehouden in het Cultureel Centrum, Kunstlaan, te Hasselt, om 20.00 uur. Op het programma staan de volgende voordrachten:

- dinsdag 3 april 1984: De abdijen in Limburg (inleiding), door Dr. M. Bussels;
- dinsdag 10 april 1984: De abdij van Sint-Truiden, door Dr. M. van der Eycken;
- dinsdag 17 april 1984: De abdij van Munsterbilzen, door P. Severijns;
- dinsdag 8 mei 1984: De abdij van Herckenrode, door E.H.J. Moons;
- dinsdag 15 mei 1984: Enkele kleinere abdijen, door F. Gools;
- dinsdag 22 mei 1984: Heraldiek in onze abdijen, door F. Gools.

Duits-Nederlandse genealogische contactdag te Kleef

De „Bezirksgruppe“ van de „Westdeutsche Gesellschaft für Familienkunde“ organiseert op 5 mei 1984 in de „Stadthalle“ van Kleef een Duits-Nederlandse genealogische contactdag. Het programma begint om 10 uur; en voorziet in activiteiten tot 6 uur 's avonds.

Men kan zich opgeven bij de heer Hermann Th. Delmann, Heldstrasse 41, D-4190 Kleve, tel. (02821) 28073. Aan de deelnemers zal een bijdrage van 5 gulden gevraagd worden.

„Genealogie en computer“

Onlangs is het eerste nummer verschenen van het tijdschrift „Genealogie en Computer“, een tweemaandelijks uitgave van onze zustervereniging VVF (Vlaamse Vereniging voor Familiekunde). De redactie berust bij Pieter Donche, Britse Lei 4/16, B-2000 Antwerpen (België). Een abonnement kost 200 BF voor VVF-leden, en 300 BF voor niet-VVF-leden en buitenland. Voor inlichtingen kan men terecht bij het Centrum voor Familiegeschiedenis VVF, Dienst Computergenealogie, Van Heybeeckstraat 3, B-2060 Antwerpen-Merksem (België), tel. (03) 646.99.88.

Cursus oud schrift te Weert

Geïnteresseerden voor een cursus oud schrift, te organiseren voor Weert en omgeving, worden verzocht contact op te nemen met mevr. van Wegberg-Veugen, Biest 90, 6001 AS Weert, liefst schriftelijk, eventueel telefonisch: 04950-31003.

Familie Sangers

Op de achtste Sangersreünie, op 17 september 1983 te Maaseik, werd „ten doop gehouden“:

1e De Stamboom Sangers van Limburg; 2e „het Oude Nest“, 1982-1983.

De Stamboom van Limburg was met ruim 500 bladen zo'n dik boek geworden, dat het in twee delen uitgegeven moest worden. Het omvat de Sangersgezinnen van de stammen van Kaldenkirchen en van Herten, samen ongeveer 200. Er staan vele illustraties in, waaronder 360 foto's. Op de omslagen staan de boerderijen van Merum (bakermat van alle Limburgse Sangersen) en Linne (woonplaats van een zoon van de stamvader en voorvader van de tak van Roermond en Heerlen).

Het Oude Nest 1982-1983 is van hetzelfde formaat als de stamboom Sangers van Limburg, maar telt „slechts“ 138 bladen. We vinden er o.a. de rubrieken „Geboorte“, „overlijden“, „huwelijk“ en adreswijzigingen; de deelnemerslijst van de zevende Sangersreünie met verslag; akten met „vertalingen“ over Sangersen rond 1480 en 1570 in Deventer; verhalen van en over Limburgse, Veluwse, Friese en Vreeswijkse Sangersen, en zo'n 128 foto's van de vier takken Sangers.

De Stamboom Sangers van Limburg kost fl. 60,-, het „Oude Nest 1982-1983“ kost fl. 22,50. Voor inlichtingen kan men terecht bij N.C. van Essen-van Calker, Mesdagstraat 16 te Apeldoorn.

Gemeente-archief Venray

Met ingang van 1 februari 1984 is de openstelling op zaterdagmorgen stopgezet. Hiervoor in de plaats zal het gemeente-archief open zijn op de woensdagnamiddag en vrijdag, de gehele dag, op (telefonische) afspraak. Om een afspraak te maken kunt U contact opnemen met de heer J. Renkens, medewerker gemeente-archief, tel. 04780-83838, tst. 124 of 123.

De openingstijden studiezaal zijn:

woensdagnamiddag 13.30-17.00 uur

vrijdag 09.00-12.30 uur en 13.30-17.00 uur.

Het gemeente-archief is gevestigd:

Raadhuis Venray, Raadhuisstraat 1, Venray.

Correspondentie-adres:

Postbus 500, 5800 AM Venray.

Nieuws van het Rijksarchief te Maastricht

De aanvragen van huwelijksdispensatie uit het archief van het oude bisdom Roermond (1559-1801) zijn in 1982 chronologisch gerangschikt, en zodoende voor het genealogisch onderzoek toegankelijk gemaakt (Zie Limburgs Tijdschrift voor Genealogie, 10 (1982), blz. 105-112). Vele genealogen maakten sindsdien een dankbaar gebruik van deze unieke bron. Tengevolge van vochtschade zijn deze stukken over het algemeen in zeer slechte materiële staat. Om verdere slijtage van de stukken te voorkomen, en tot meerder gemak van de onderzoeker, zijn de aanvragen van huwelijksdispensatie in de afgelopen maanden door de heer Frissen gecopieëerd (vaste bezoekers van het Rijksarchief hebben zeker wel eens van hem „gehoord“ ...), daarna

ingebonden en in de studiezaal in zelfbediening ter beschikking gesteld van de bezoekers. Bovendien vervaardigde de heer Frissen een alfabetische klapper op alle huwelijksdispensaties, die na bewerking en inbinden ook ter beschikking van de bezoekers gesteld zal worden.

Gemeente-archief Maastricht: nieuwe bronnen

In de studiezaal van het Gemeente-archief van Maastricht zijn onlangs een aantal nieuwe bronnen in copievorm beschikbaar gekomen. Deze bronnen zijn niet opgenomen in de inventaris van de DTB-registers in Limburg van R. Goossens en A. van Hees. Bovendien zijn ze nog niet geklapperd.

1. Nederlands Hervormde Gemeente Maastricht:

Trouw- en begraafregister van militairen 1751-1782.

trouw 1751-1782

begraaf 1756-1782

Uit: Archief van de Nederlands Hervormde Gemeente Maastricht.

2. St. Matthiasparochie:

Begraafregister 1600-1652 en 1668-1769

Uit: Archief van de St. Matthiasparochie.

3. St. Nicolaasparochie:

Visitatieregister (van de pastoor) 1691, 1731 en 1735

Uit: Archief van het kapittel van O.L. Vrouw.

4. Parochie St. Pieter:

doop 1637-1660

1747-1748

trouw 1624-1669

1668-1671

begraaf 1624-1670

1727-1796

Uit: Archief van de Parochie St. Pieter.

5. Klapper op de „Contre-rolle der servitiën”, 1778-1786. In de „Contre-rollen” der servitiën werden de betalingen geregistreerd aan soldaten die bij de burgers waren ingekwartierd. De „contre-rollen” bevinden zich in het oud-archief van de stad Maastricht.

Vrijwilligers gevraagd

Voor het indiceren van bovenvermelde nieuwe genealogische bronnen is de Gemeentelijke Archiefdienst van Maastricht naarstig op zoek naar deskundige mensen, die deze registers op vrijwillige basis zouden willen ontsluiten. Wanneer U over enige vrije tijd beschikt, en die ten dienste wilt stellen van Uw collega-genealogen, kunt U zich melden ten Gemeente-archieve, Grote Looiersstraat 17, Maastricht.

VRAAG- EN ANTWOORDRUBRIEK

261. HAUTVAST-WILLEMS

Mathias Hautvast, zoon van Christianus Hautvast en Elisabeth Wouters, ged. Nuth 25-12-1758, overl. Wehr (Broeksittard) 4-10-1811, is gehuwd met Joanna Maria Wilms (Willems), dochter van Joannes Willems en Margaretha Houben, ged. Amstenrade 18-2-1765, overl. Wehr (Broeksittard) 9-7-1809. Hun zoon Johan Wilhelmus Hautfast wordt geboren Hulsberg 22-8-1801. Weet iemand de trouwdatum en -plaats van dit echtpaar?

J.T.A.M. Welzen, Ekenrooisestraat 43, 5583 TD Waalre

262. KISTERS EN STIJFFS

Op 20-4-1820 huwden Joannes Crombags en Catharina Elisabetha Kisters te Schinnen. Catharina Elisabeth, dochter van Joannes Kisters en Anna Catharina Stijffs, is gedoopt 2-2-1793 te Schinnen (Sweikhuizen). Bij het overlijden van haar man (Schinnen 13-12-1855) woonde ze te Schinnen. Weet iemand haar overlijdensdatum en -plaats?

Eveneens onbekend is het overlijden van haar moeder Anna Catharina, dochter van Hermanus Stijffs en Maria Catharina Dormans, overleden na 1820.

J.T.A.M. Welzen, als boven.

RÉGIS DE LA HAYE

DE OUDSTE ACTES VAN DE BURGERLIJKE STAND VAN MAASTRICHT (1794-1796)

Bij ordeningswerkzaamheden in het depôt van het Rijksarchief in Limburg te Maastricht, in januari 1982, werden door ondergetekende twee registers gevonden, die een groot aantal der oudste actes van de Burgerlijke Stand van Maastricht bleken te bevatten, alsmede de directe voorlopers daarvan. Het eerste register bevat actes van geboorte, huwelijksafkondiging, huwelijk, echtscheiding en overlijden, met een groot aantal afschriften en bijlagen, over de jaren 3 en 4 van de Franse jaartelling (1794-1796). Op de rug van deze band staat het nummer 141. In de hierna volgende index wordt, zonder verdere aanduiding, naar de folionummers van dit register verwezen. Het tweede deel bevat duplicata van 20 actes van afkondiging van huwelijk en echtscheiding van het jaar 4. Op de rug van dit deel staat de enigszins onjuiste titel: „Duplicata de mariages an 4”. Naar dit register wordt in de hierna volgende index als volgt verwezen: „duplicata f^o”.

Deze twee registers werden tegen het einde van de jaren 1950 door de ambtenaar van de Burgerlijke Stand van Maastricht bij ordeningswerkzaamheden in diens depôt aangetroffen, en overgedragen aan het Rijksarchief in Limburg te Maastricht¹. Daar raakten ze echter na verloop van tijd zoek.

De registers bevatten actes opgemaakt, enerzijds uit hoofde van de overgangsregeling voor de door Fransen bezette gebieden (november 1794 - mei 1796), anderzijds direct na de invoering van de Burgerlijke Stand tot het einde van het jaar 4 (juni - september 1796).

Een „vrijwillige” Burgerlijke Stand

Op 4 november 1794 werd Maastricht door generaal Jean-Baptiste Kléber (1753-1800) ingenomen. Met de komst van de Fransen kwamen er voor de inwoners van onze contreien een aantal minder prettige dingen, zoals de militaire conscriptie, maar vielen ons ook de zegeningen ten deel van de toendertijd nieuwste inzichten inzake het openbaar bestuur. De nieuwe machthebbers begonnen het publieke leven op Franse leest te schoeien. Zo werd al snel een begin gemaakt met de invoering van de Burgerlijke Stand, die in Frankrijk reeds sinds twee jaar bestond.

Ingevolge een „arrêté des Représentants du Peuple près les Armées du Nord et de Sambre et Meuse”, gedagtekend te Brussel enige weken na de inname van Maastricht, op 26 Brumaire an 3 (16 november 1794), en geldig voor alle recentelijk door de Fransen bezette gebieden, werd het de magistraat toegestaan om, op verzoek van burgers, actes van geboorte, huwelijk, echtscheiding en overlijden op te maken, „zoals in Frankrijk gebruikelijk” (‘à l’instar de ce qui se pratique en France’)². De inwoners van de bezette gebieden konden actes doen passeren, identiek aan die van de Burgerlijke Stand, in Frankrijk ingevoerd bij wet van 20 september 1792³. Er was evenwel nog geen sprake van een verplichting. Wanneer de magistraat niet uitdrukkelijk daartoe gevraagd werd, moesten de actes van geboorte, huwelijk en overlijden, zoals in het verleden, opgemaakt worden door de plaatselijke geestelijkheid.

De bij dit „arrêté” geschapen mogelijkheid werd vooral benut door Franse soldaten van het leger van „Sambre-et-Meuse”, die, zonder enige binding met plaatselijke parochies of clerus in de bezette gebieden, de voorkeur gaven aan actes van de Burgerlijke Stand, opgemaakt door de wereldlijke overheid. Maar ook heel wat Maastrichtenaren maakten dankbaar gebruik van de nieuwe regeling. De actes werden opgemaakt ten overstaan van enige leden van de gemeenteraad, de „municipalité”, en door dezen ondertekend. Zij lopen in het hier besproken register van 22 frimaire an 3 (12 december 1794) tot 6 prairial an 4 (25 mei 1796). Behalve te Maastricht werd er van de regeling ook gebruik gemaakt te Vaals. Daar zijn twee actes bekend uit de jaren 3 en 4, opgemaakt ten overstaan van „Leeden en Secretaris der Municipaliteit van Holset, Vaals en Vijlen”⁴.

De invoering van de Burgerlijke Stand

Na het Haags Verdrag van 16 mei 1795 werden bij wet van 9 Vendémiaire an 4 (1 oktober 1795)⁵ de Zuidelijke Nederlanden en het prinsbisdom Luik, tezamen met enige vrije, c.q. Rijksheerlijkheden, door Frankrijk geannexeerd, en over de volgende nieuwe departementen verdeeld: Dyle of Dijle (hoofdstad Brussel), Escaut of Schelde (hoofdstad Gent; tot dit departement behoorde ook Zeeuwsch-Vlaanderen), Lys

of Leie (hoofdstad Brugge), Jemappes (hoofdstad Mons), Forêts of Wouden (hoofdstad Luxemburg), Sambre-et-Meuse of Samber-en-Maas, (hoofdstad Namen), Ourthe (hoofdstad Luik), Meuse-Inférieure of Nedermaas (hoofdstad Maastricht), Deux-Nèthes of Twee-Neten (hoofdstad Antwerpen). Door de inlijving bij Frankrijk konden alle voorlopige modaliteiten van overheidsadministratie zoals die in de bezette gebieden fungeerden, een definitieve vorm krijgen. Zo geschiedde ook voor de Burgerlijke Stand⁶. Bij arrêté van het Directoire Exécutif d.d. 29 Prairial an 4 (23 mei 1796)⁷, werd de Burgerlijke Stand, die in Frankrijk reeds bestond krachtens de wet van 20 september 1792, officieel ingevoerd in de recentelijk geannexeerde departementen. Deze wet werd te Maastricht geregistreerd op 24 Messidor an 4 (12 juli 1796)⁸, waardoor ze ook direct rechtsgeldig was⁹. Op 8 Thermidor an 4 (26 juli 1796) volgde een arrêté van de „Administration Centrale du département de la Meuse Inférieure”, waarbij werd bepaald dat de invoering van de Burgerlijke Stand met onmiddellijke ingang van toepassing was. Om deze nieuwe vorm van administratie een goede grondslag te geven, werden de kerken gelast de parochiële registers bij de gemeentelijke overheid in te leveren¹⁰. Ook dat geschiedde, hoewel niet volledig, en zeker niet zonder heftig tegenstribbelen van vele pastoors.

De invoering van de Burgerlijke Stand in het departement van de Nedermaas ging bepaald niet van een leien dakje. Herhaaldelijk moest de „commissaire du Directoire Exécutif près le département”, Nicolas Girard, gemeentebesturen en ambtenaren aanschrijven, en soms met dreigementen zwaaien, om bij de lagere overheden tot een goede administratie te komen¹¹.

Met Maastricht daarentegen had het departement geen enkel probleem. Integendeel, de Maastrichtse gemeenteraad liep zelfs op de wetgeving vooruit, en benoemde reeds op 6 Messidor an 4 (24 juni 1796) de ijverige en accurate Jean Abraham Mamin tot ambtenaar van de Burgerlijke Stand. Deze betitelde zich in de actes als: „nommé par délibération du six Messidor dernier à l'effet de recevoir les actes de Naissance, Mariage et Décès, conformément à la loi du 20 Septembre 1792”. Uit de verwijzing naar genoemde wet blijkt dat het hier gaat om de Burgerlijke Stand in de volle zin des woords. Jean Abraham Mamin is hiermee de eerste ambtenaar van de Burgerlijke Stand van Nederland. Hij wordt als zodanig aangeduid met de benamingen: „officier civil”, „officier de l'état civil” of „officier public”.

Op 8 Thermidor an 4 (26 juli 1796), de dag zelve dat het departementaal bestuur de Burgerlijke Stand verplicht stelde, maakte hij zijn eerste acte op. Hij schreef deze in in het gemeentelijke register, dat hij overigens bleef gebruiken tot het einde van het jaar 4.

Met het vorderen van de kerkregisters, enige weken later, ging hij bijzonder snel te werk. Op 21 Thermidor an 4 (maandag 8 augustus 1796) bracht hij de kerkregisters van St. Jacob naar het gemeentehuis, de dag daarna die van St. Martinus. Op 24 fructidor an 4 (donderdag 11 augustus 1796) legde hij beslag op de registers van Ste. Catharina, waar hij de dag tevoren zijn komst al had aangekondigd¹², en op 26 Thermidor (zaterdag 13 augustus 1796) sloot hij de rij met de Sint-Nicolaasparochie. Binnen één week had Mamin dus alle R.K. kerkregisters van Maastricht gevorderd, en onder zijn beheer gebracht. Op 24 fructidor an 4 (10 september 1796) volgden die van de Waalse kerk, en op 27 Fructidor an 4 (13 september 1796) die van de Nederlands Hervormde gemeente¹³.

Toen Mamin de kerkregisters verworven had, begon hij de geboorte- en overlijdensactes daarin in te schrijven. De huwelijken daarentegen bleef hij inschrijven in het gemeentelijke register, maar hij maakte daarvan wel afschriften in de kerkregisters. Consequent was zijn systeem echter niet, daar sommige actes slechts in enkelvoud blijken te bestaan. Klaarblijkelijk beschouwde hij de Burgerlijke Stand als de normale opvolger van de parochiële registratie; het is duidelijk dat hij geen hiaat tussen beide administraties heeft willen veroorzaken, en ook geen caesuur aanvoelde. Toch doet zijn werkwijze ons, gewend aan de duidelijke registratie van de Burgerlijke Stand, wat onwennig aan. Mamin had zijn ambtelijke draai nog niet gevonden. Van de door Mamin in de maastrichtse kerkregisters genoteerde actes, die lopen van 24 Thermidor an 4 (11 augustus 1796) tot het einde van het jaar 4, zijn door de ambtenaar van de Burgerlijke Stand van Maastricht in 1943 authentieke afschriften vervaardigd, en in een band gebundeld, toegankelijk via een index¹⁴.

Mamin's registratie als ambtenaar van de Burgerlijke Stand kan men, tot het einde van het jaar 4, als volgt samenvatten: de door hem opgemaakte actes vindt men enerzijds in het register dat door het gemeentebestuur reeds gebruikt werd voor de „vrijwillige Burgerlijke Stand” van de overgangperiode tussen de Franse bezetting en de annexatie, en in het registertje met actes van huwelijksafkondiging (de zgn. „duplicata”); deze registers berusten op het Rijksarchief in Limburg te Maasticht; ze bevatten bijna uitsluitend huwelijks- en huwelijksafkondigingsactes. Anderzijds noteerde Mamin de door hem opgemaakte actes in de in beslag genomen kerkregisters; deze berusten op het Gemeentearchief van Maastricht. Aldaar berusten ook de daarvan in 1943 vervaardigde authentieke afschriften. Hierin staan geboorte- en overlijdensactes, maar van de huwelijken slechts afschriften.

Bij gelegenheid van het begin van het nieuwe jaar 5 (22 september 1796) schafte Mamin eindelijk nieuwe

blanco registers aan, voor het registreren van de actes van geboorte, huwelijk en overlijden, die toen ook in duplo werden opgemaakt. Dat is dan het begin van de Burgerlijke Stand in de ons bekende vorm. En met het jaar 5 beginnen ook de tienjaarlijkse tafels van Maastricht.

De eerste acte van de Burgerlijke Stand van Maastricht, op 26 juli 1796 opgesteld door J.A. Mamin, is echter niet de oudste van het departement van de Nedermaas. Reeds op 4 juli 1796 maakte Jean Guillaume Nyssen, als „agent municipal” van Margraten, een overlijdensacte op, die daarmee de oudste mij bekende acte van de Burgerlijke Stand van Nederland is¹⁵. Op 11 augustus 1796 begon de Burgerlijke Stand in Schaesberg en in Venlo, op 18 augustus in Gulpen en op 28 augustus 1796 in Oirsbeek.

Maar in vele andere gemeenten verliep de definitieve invoering niet zonder problemen, en men treft tot ver in de 19e eeuw nog talrijke onvolkomenheden aan.

Jean Abraham Mamin, eerste ambtenaar van de Burgerlijke Stand

Jean Abraham Mamin, wie de eer toekomt de eerste ambtenaar van de Burgerlijke Stand van Nederland genoemd te mogen worden, stamde uit een van die cosmopolitische militaire families, die in de 18e eeuw half Europa afreisden om zich vervolgens, alle reislust ineens verloren, ergens definitief te vestigen. Er stroomde geen druppel Neerlands bloed door zijn aderen. Van oorsprong was hij een franstalige Zwitser, maar hij was geboren in Doornik, omtrent 1740¹⁶. Zijn zus was geboren in Ieper, een broer in Maastricht. Zijn vader, Pierre Auguste Mamin, was geboortig van Blonay, bij Vevey, aan het Meer van Genève. Hij fungeerde als secretaris van de compagnie van de heer Crouzat, in het Zwitsers regiment van generaal-majoor Constant de Rebecq. Zijn moeder, Eva Catharina Kreutzberg (Kreusenbergh, Crutzembergh), was geboortig van Holthouse (waarschijnlijk Holthausen) in het land van Münster.

Enige jaren na zijn geboorte vertrok het gezin naar Maastricht. Op 26 oktober 1745 werd in de Waalse kerk een tweeling gedoopt uit het gezin Mamin: Louis en Jean. De kleine Jean overleed echter spoedig, en werd op 3 december 1745 begraven op het kerkhof van de Waalse kerk.

Vader Pierre Auguste Mamin, „luitenant in het Zwitsers regiment van generaal-majoor de May”, overleed te Maastricht op 11 mei 1779, en werd op 15 mei begraven in de Waalse kerk.

Evenals zijn vader ging ook Jean Abraham in het leger. Hij werd kapitein ten dienste van de Staten-Generaal. Op 10 april 1791, dus op latere leeftijd, trad hij in de Waalse kerk te Maastricht in het huwelijk met Wilhelmine Charlotte Henriette Bosc de la Calmette, geboren te Maastricht, en met de Luikse nativiteit gedoopt in de Waalse kerk op 14 november 1751, dochter van Emilius Auguste Bosc de la Calmette en Piternelle Reinick. Het huwelijk bleef kinderloos.

Hij was lid van het gemeentebestuur van Maastricht van 1796 tot 1813. Op 2 Pluviôse an 4 (22 januari 1796) legde hij de eed van haat aan het koningschap af¹⁷. Op 6 Messidor an 4 (24 juni 1796) werd hij benoemd tot ambtenaar van de Burgerlijke Stand van Maastricht; hij fungeerde als zodanig slechts enkele maanden, tot 27 Pluviôse van het jaar 5 (15 februari 1797), en werd in deze functie opgevolgd door Etienne Monachon¹⁸.

Jean Abraham Mamin was belijdend lidmaat van de Waals Hervormde gemeente¹⁹. Zijn huis stond niet ver van de kerk: Sint-Pieterstraat 19 (oude huisnummers 44 en 555). Daar woonde hij blijkens de bevolkingslijsten van 1802²⁰ met zijn vrouw, hun dienstmeisje B. Schaars, 20 jaar, zijn schoonzus de weduwe Wagener (Wagner), 62 jaar, zonder beroep, en diens dochter, Augustine Wagener, 35, rentenierster. Evenals in andere stukken, staat Mamin ook hier geboekt als rentenier. Uit de vermelding der „beroepen” blijkt dat de familie de schaapjes al op het droge had.

Zijn zus, Johanna Albertina (Jeanne Albertine) Mamin, rentenierster, geboren te Ieper, weduwe van Adolph Lodewyk Wagener, overleed in het huis van de Sint-Pieterstraat op 1 december 1815. Zijn vrouw stierf er op 1 maart 1817. Hijzelf overleed, als „gewezene kapitein ten dienste van den lande”, ruim 80 jaar oud, op 21 april 1824, zijn ongehuwde nichtje, Augusta Louisa Petronella Wagener, als universeel erfgenaam van zijn goederen nalatend²¹.

Aldus stierf de familie uit, en verdween de naam Mamin uit Maastricht.

Handtekening van Jean Abraham Mamin.

KLAPPER

op de registers van inschrijving van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en overlijdens van Maastricht (jaren 3 en 4), en de eerste actes van de Burgerlijke Stand (jaar 4).

GEBOORTEN

Leonidas, zoon van Duval NN. en Marie Catherine, dochter van Lamart, François	Dron, Marie Joseph	14 frimaire an 3	f ^o 96, 99
	en Etinger, Maria Joseph	20 pluviôse an 3	f ^o 97, 99 v ^o

HUWELIJKEN EN HUWELIJKSAFKONDIGINGEN

Abzel, Josephina	de Lalule, Etienne	21 en 22 brumaire an 4	f ^o 51, 52, 72
Amant, Louise Elisabeth Sophia, Armandie, Jean Baptiste	Grenier, Louis François Armand Vigor	4 en 6 prairial an 4	f ^o 74, 220 r ^o -v ^o
Arnaudin, Pierre	Meertens, Anne Barbe	6 en 7 messidor an 3	f ^o 39, 40, 69
Bartas, Jacques	Thiroux, Marie Augustine Joseph	25 en 26 prairial an 3	f ^o 27, 28, 65 v ^o
Baumont, Antoine	Weri, Catherine	23 en 28 prairial an 3	f ^o 29, 31, 66
van der Beesen, Maria Corneille	Hartmanin, Maria Cunigunda	22 en 23 fructidor an 3	f ^o 43, 44, 70
Belache, Jeanne	Marié, Hubert	25 en 27 thermidor an 4	f ^o 77, 214, duplicata f ^o 3
Bernard, Claude	Savelon, Jean Bonaventure	5 en 6 messidor an 3	f ^o 37, 38, 68 v ^o
Bethune, Marie Marguarite	Marechal, Fleurimonde	27 en 28 prairial an 3	f ^o 30, 32, 66 v ^o
Bisschops, Marie Thérèse	Pillot, Antoine	25 en 26 brumaire an 4	f ^o 53, 54, 72 v ^o
	Nolens, Jean	21 en 23 fructidor an 4	f ^o 82 r ^o -v ^o , f ^o 157 (bijlage), duplicata f ^o 9
Bondel dit Jolie Coeur, Jean Marie	de Prevot, Julienne Jeanne	14 nivôse an 3	f ^o 5, 6 v ^o , 57 v ^o , 58
Boor, Françoise	Jacque, Vincent	8 ventôse an 3	f ^o 11, 12, 59 v ^o , 60
Bouin, Pierre	Platel, Augustine	3 en 4 messidor an 3	f ^o 35, 36, 68
Bou langer, Johanna Gertrude	Bourgea, Pierre	27 en 28 floréal an 3	f ^o 1, 21, 22, 64
Bourgea, Pierre	Bou langer, Johanna Gertrude	27 en 28 floréal an 3	f ^o 1, 21, 22, 64
Bref, Maria Anne	Roucelle, Norbert	jour compl. an 3 en 1 vendémiaire an 4	f ^o 49, 50, 71 v ^o
Brouns, Henri	Dresens, Marie Hélène	12 en 14 fructidor an 4	f ^o 81, 206, duplicata f ^o 7
Butor, Jean Florentin	Simon, Anne Elisabet	17 en 18 prairial an 3	f ^o 25, 26, 65
de Cerf, Marie Elisabet	Didier, Claude François	4 en 5 ventôse an 3	f ^o 9, 10, 58 v ^o , 59
Chaiffre, François	Schneiders (Snijders), Anna Maria	26 en 28 germinal an 4	f ^o 73 v ^o , 222 r ^o -v ^o , f ^o 223 (bijlage)
Chirotte, Jacques (Schivot)	Hertog, Bina	3e jour compl. an 4 en 7 vendémiaire an 5	f ^o 203, duplicata f ^o 10 r ^o -v ^o
Clerx, Anne Elisabeth	Grossier, Joseph	24 en 25 thermidor an 4	f ^o 76 v ^o , 215, 202 (bijlage), duplicata f ^o 2 v ^o
Cottoens, Marie Cécile	Voiez, Pierre Nicolas	20 en 21 floréal an 3	f ^o 17, 18, 62 v ^o , 63
Coupant, Jeanne	Schneider, Claude François	10 en 11 fructidor an 3	f ^o 41, 42, 69 v ^o
Dasses, Fortune Hélène Joséphine	Gruau, Pierre	23 en 24 fructidor an 3	f ^o 45, 46, 70 v ^o
Denkers, Jean Henri	Loneux, Marie Catherine	2 en 4 fructidor an 4	f ^o 79, 210, duplicata f ^o 5
Deporte, zie: de Porta			
Didier, Claude François	de Cerf, Marie	4 en 5 ventôse an 3	f ^o 9, 10, 58 v ^o , 59
Dion, Chrétien	Mikkine, Catherine	13 en 15 fructidor an 4	f ^o 81 v ^o , 204, duplicata f ^o 8
Dresens, Marie Hélène	Brouns, Henri	12 en 14 fructidor an 4	f ^o 81, 206, duplicata f ^o 7
Dron, Marie Joseph	Duval, Jean	22 en 23 ventôse an 3	f ^o 13, 14, 60 v ^o , 61
van Drongelen, Mathieu	Meibeeld, Marie	28 en 30 thermidor an 4	f ^o 78, 212, duplicata f ^o 4
Dubois, NN.	Masit, Constance Joseph	22 frimaire an 3	f ^o 2, f ^o 56, 98 (bijlagen)
Durand, Pierre	Thiriard, Marie Jeanne	27 frimaire an 3	f ^o 3, 4, 56 v ^o , 57
Duval, Jean	Dron, Marie Joseph	22 en 23 ventôse an 3	f ^o 13, 14, 60 v ^o , 61
l'Eglise, Jean	Thorel, Marie Joseph	29 en 30 prairial an 3	f ^o 33 r ^o -v ^o , 67
Gerrads, Anne Marie	Leitz, François	21 en 23 fructidor an 4	f ^o 81 v ^o , 82, duplicata f ^o 8 v ^o
Gerrits, Maria Anna	Rutten, Joseph,	28 nivôse en 13 pluviôse an 3	f ^o 7, 8, 58 v ^o , 58 bis
Ghiselin, Huberta	Jarde, Dominique	27 en 28 fructidor an 3	f ^o 47, 48, 71
Gillers, Joseph	Mulders, Maria Judith	30 germinal en 1 floréal an 3	f ^o 15, 16, 61 v ^o , 62
Gons, Caspar	Mikkiné, Johanne	29 thermidor en 1 fructidor an 4	f ^o 78 v ^o , 211, duplicata f ^o 4 v ^o
Grenier, Louis François Amand Vigor	Amant, Louise Elisabeth Sophie	4 en 6 prairial an 4	f ^o 74, 220 r ^o -v ^o
Grossier, Joseph	Clerx, Anne Elisabeth	24 en 25 thermidor an 4	f ^o 76 v ^o , 215, 202 (bijlage), duplicata f ^o 2 v ^o

Gruau, Pierre	Dasses, Fortune H�el�ene Josephine	23 en 24 fructidor an 3	f� 45, 46, 70 v�
Guerin, Jean	Hermans, Marie H�el�ene	5 en 7 fructidor an 4	f� 80, 208, duplicata f� 6
Habets, Catherine	Tillemans, Mathieu	29 fructidor en 1er jour compl. an 4	f� 83 v�, 84, duplicata f� 10
Habets, Marie Gertrude	Lambrichts, Arnold	2 en 4 fructidor an 4	f� 79 v�, 209, duplicata f� 5 v�
Hartmanin, Maria Cunigunda	Baumont, Antoine	22 en 23 fructidor an 3	f� 43, 44, 70
Heereman, Corneille	Pichot, Jeanne Louise	12 en 27 fructidor an 4	f� 82 v�, 83, 205, duplicata f� 7 v�
Hermans, Marie H�el�ene	Guerin, Jean	5 en 7 fructidor an 4	f� 80, 208, duplicata f� 6
Hertog, Bina	Chirotte (Schivot), Jacques	3e jour compl. an 4 en 7 vendémiaire an 5	f� 203, duplicata f� 10 r�-v�
Jacob, Claude	Klyne (Klein), Marie Magdeleine	24 floréal an 3	f� 19, 20, 63, 63 v�
Jacob, Pierre	Kerens, Anna Catharina	24 en 25 ventôse an 4	f� 73, 226 r�-v�
Jarde, Dominique	Ghiselin, Huberta	27 en 28 fructidor an 3	f� 47, 48, 71
Jeacque, Vincent	Boor, Françoise	8 ventôse an 3	f� 11, 12, 59 v�, 60
Kerens, Anna Catharina	Jacob, Pierre	24 en 25 ventôse an 4	f� 73, 226 r�-v�
Klyne (Klein), Marie Magdeleine	Jacob, Claude	24 floréal an 3	f� 19, 20, 63, 63 v�
Koenig, Philippe	de Saint Remy, Rose	10 en 12 thermidor an 4	f� 75 r�-v�, duplicata f� 1 v�
de Lalule, Etienne	Abzel, Josephine	21 en 22 brumaire an 4	f� 51, 52, 72
Lambrichts, Arnold	Habets, Marie Gertrude	2 en 4 fructidor an 4	f� 79 v�, 209, duplicata f� 5 v�
Lardinois, Marie	Massart, Roger	27 en 29 thermidor an 4	f� 77 v�, 213, duplicata f� 3 v�
Leitz, François	Gerrads, Anne Marie	21 en 23 fructidor an 4	f� 81 v�, 82, duplicata f� 8 v�
Loneux, Marie Catherine	Denkers, Jean Henri	2 en 4 fructidor an 4	f� 79, 210, duplicata f� 5
Maes, Marie Merguaritha	Nellissen, NN.	28 germinal an 4	f� 224
Marcheau, Antoine	Picard, Constance	11 en 12 prairial an 3	f� 23, 24, 64 v�
Marechal, Fleurimonde	Bernard, Claude	27 en 28 prairial an 3	f� 30, 32, 66 v�
Marié, Hubert	van der Beesen, Marie Corneille	25 en 27 thermidor an 4	f� 77, 214, duplicata f� 3
Masit, Constance Joseph,	Dubois, NN.	22 frimaire an 3	f� 2, 56, 98 (bijlagen)
Massart, Roger	Lardinois, Marie	27 en 29 thermidor an 4	f� 77 v�, 213, duplicata f� 3 v�
Meertens, Anne Barbe	Armandie, Jean Baptiste	6 en 7 messidor an 3	f� 39, 40, 69
Meibeeld, Marie	van Drongelen, Mathieu	28 en 30 thermidor an 4	f� 78, 212, duplicata f� 4
Mikkine, Catherine	Dion, Chr�tien	13 en 15 fructidor an 4	f� 81 v�, 204, duplicata f� 8
Mikkin�, Johanna	Gons, Caspar	29 thermidor en 1 fructidor an 4	f� 78 v�, 211, duplicata f� 4 v�
Morgenstern, Maria Elisabeth	Poir�e, Jean Baptiste	30 prairial en 1 messidor an 3	f� 34 r�-v�, 67 v�
Mulders, Maria Judith	Gillers, Joseph	30 germinal en 1 floréal an 3	f� 15, 16, 61 v�, 62
Nelissen, NN.	Maes, Marie Merguaritha	28 germinal an 4	f� 224
Nolens, Jean	Bisschops, Marie Th�r�se	21 en 23 fructidor an 4	f� 82 r�-v�, 157 (bijlage), duplicata f� 9
P�tr�, Remy	Regnier, Elysabeth	8 en 10 thermidor an 4	f� 74 v�, 219 r�-v�, duplicata f� 1
Picard, Constance	Marcheau, Antoine	11 en 12 prairial an 3	f� 23, 24, 64 v�
Pichot, Jeanne Louise	Heereman, Corneille	12 en 27 fructidor an 4	f� 82 v�, 83, 205, duplicata f� 7 v�
Pillot, Antoine	Bethune, Marie Marguarite	25 en 26 brumaire an 4	f� 53, 54, 72 v�
Platel, Augustine	Bouin, Pierre	3 en 4 messidor an 3	f� 35, 36, 68
Poirée, Jean Baptiste	Morgenstern, Marie Elisabeth	30 prairial en 1 messidor an 3	f� 34 r�-v�, 67 v�
de Porta (Deporte), Pierre	Suibert (Seijbers), Marie Catherine	22 en 24 thermidor an 4	f� 76, 218 r�-v�, 216 r�-v� (bijlage), duplicata f� 2
de Prevot, Julienne Jeanne	Bondel dit Jolie Coeur, Jean Marie	14 nivôse an 3	f� 5, 6 v�, 57 v�, 58
Regnier, Elysabeth	P�tr�, Remy	8 en 10 thermidor an 4	f� 74 v�, 219 r�-v�, duplicata f� 1
Riest, Johan Philip	Schiepers, Maria Catherine	9 en 11 fructidor an 4	f� 80 v�, 207, duplicata f� 6 v�
Roucelle, Norbert	Bref, Marie Anne	jour compl. an 3 en 1 vendémiaire an 4	f� 49, 50, 71 v�
Rutten, Joseph	Gerrits, Maria Anna	28 nivôse en 13 pluviôse an 3	f� 7, 8, 58 v�, 58 bis
de Saint Remy, Rose	Koenig, Philippe	10 en 12 thermidor an 4	f� 75 r�-v�, duplicata f� 1 v�
Savelon, Jean Bonaventure	Belache, Jeanne	5 en 6 messidor an 3	f� 37, 38, 68 v�
Schiepers, Marie Catherine	Riest, Johan Philip	9 en 11 fructidor an 4	f� 80 v�, 207, duplicata f� 6 v�
Schivot, zie: Chirotte	Coupant, Jeanne	10 en 11 fructidor an 3	f� 41, 42, 69 v�
Schneider, Claude François	Chaiffre, François	26 en 28 germinal an 4	f� 73 v�, 222 r�-v�, 223 (bijlage)
Schneiders (Snijders), Anna Maria			
Simon, Anne Elisabet	Butor, Jean Florentin	17 en 18 prairial an 3	f� 25, 26, 65

Suibert (Seijbers), Maria Cath.	de Porta (Deporte), Pierre	22 en 24 thermidor an 4	f ^o 76, 218 r ^o -v ^o , 216 r ^o -v ^o (bijlage), duplicata f ^o 2
Thiriard, Marie Jeanne	Durand, Pierre	27 frimaire an 3	f ^o 3, 4, 56 v ^o , 57
Thiroux, Marie Augustine Joseph	Arnaudin, Pierre	25 en 26 prairial an 3	f ^o 27, 28, 65 v ^o
Thorel, Marie Joseph	l'Eglise, Jean	29 en 30 prairial an 3	f ^o 33 r ^o -v ^o , 67
Tillemans, Mathieu	Habets, Catherine	29 fructidor en 1er jour compl. an 4	f ^o 83 v ^o , 84, duplicata f ^o 10
Voiez, Pierre Nicolas	Cottoens, Marie Cecile	20 en 21 floréal an 3	f ^o 17, 18, 62 v ^o , 63
Weri, Catherine	Bartas, Jeacque	23 en 28 prairial an 3	f ^o 29, 31, 66

ECHTSCHIEDING

Lenaerts, Agathe	Meers, Henri Guillaume	25 en 29 fructidor an 4	f ^o 83 r ^o -v ^o , duplicata f ^o 9 v ^o
Meers, Henri Guillaume	Lenaerts, Agathe	"	"

OVERLIJDEN

Bellion Charles	5 pluviôse an 3	f ^o 150 v ^o
Beure, Charle Etienne	14 germinal an 3	f ^o 149 v ^o , 153
Garré, Louis	12 pluviose an 3	f ^o 149, 154, 155 r ^o -v ^o
Maise, Pierre	23 fructidor an 2	f ^o 150-152

NOTEN:

- Vriendelijke mededeling van de heer J.H.J. Gulikers, waarvoor onze dank. Blijkbaar bedoelt J.M. van de Venne dit register in zijn: Beschrijving van de doop-, trouw- en begraafboeken in de provincie Limburg ('s-Gravenhage 1953), p. 10 noot 16, waar hij vermeldt dat het berust in het archief van de Burgerlijke Stand van Maastricht.
- Een gedrukt exemplaar van dit tweetalige 'arrêté' bevindt zich voorin het hier besproken register. Een ander exemplaar bevindt zich op het Rijksarchief in Limburg te Maastricht, Frans Archief, inv. nr. 314 omslag 5.
- Gedrukt in het „Recueil des lois sur l'état civil des citoyens pour les neuf départemens réunis par la loi du 9 vendémiaire an IV (Paris, z.d. 50 blz.), p. 2 sqq. Een exemplaar hiervan is aanwezig op het Rijksarchief in Limburg te Maastricht, drukwerken Frans Archief nr. 43.
- R.A.L., Maastricht, kerkregister 134.21.
- Een gedrukt exemplaar van deze wet bevindt zich in: R.A.L., Maastricht, drukwerken Frans Archief, nr. 43, achterin geplakt.
- Over de invoering van de Burgerlijke Stand ten onzent, leze men: A.J.A. Flament, De Burgerlijke Stand voor de invoering der Fransche Wet van 20 september 1792, in: V.R.O.A. 42 (1919), p. 445-576 (met name p. 564-574). - J.H.J. Gulikers, De invoering van de Burgerlijke Stand in de provincie Limburg, in: Gens Nostra 16 (1961), 213-214. - J.M. van de Venne, Beschrijving van de doop-, trouw- en begraafboeken in de provincie Limburg ('s-Gravenhage 1953), p. 9-12.
- R.A.L., Maastricht, Frans Archief inv. nr. 297 f° 181 - 203 v°.
- R.A.L., Maastricht, Frans Archief inv. nr. 283 f° 29 v° - 30, onder nr. 164.
- G.H.A. Venner, Inventaris van het archief van de Staten van het Overkwartier van Gelder, 1404-1794 (Maastricht 1980, inventarissenreeks Rijksarchief in Limburg nr. 17), p. 39 ad a.
- R.A.L., Maastricht, Frans Archief inv. nr. 1099.
- R.A.L., Maastricht, Frans Archief inv.nr. 4369.
- R.J.I. Goossens, A.M.S. van Hees, Beschrijving van de doop-, huwelijks- en overlijdensregisters ter inzage op het Rijksarchief in Limburg (Maastricht, 1980, inventarissenreeks nr. 19), p. 181 nr. 31.
- De verschillende data van inbeslagname vindt men in de betreffende kerkregisters, berustend op het Gemeente-Archief van Maastricht.
- G.A. Maastricht, Burgerlijke Stand, reg.nr. 1. Hierin ontbreken echter de actes ingeschreven in de registers van de Waalse kerk.
- In Zeeuwsch-Vlaanderen, dat eveneens in 1795 bij Frankrijk ingelijfd werd, is de oudste acte van de Burgerlijke Stand opgemaakt te Groede, op 10 Thermidor an 4 (28 juli 1796). Cf. A. Mulder, Retroacta van den Burgerlijken Stand in Zeeland ('s-Gravenhage 1925).
- Zijn doop is in Doornik niet te vinden, daar er geen registers van de hervormde kerk bestaan over de betreffende periode. Vriendelijke mededeling van de „Archives de l'Etat à Tournai”, waarvoor onze dank.
- Cf. A.J. Flament, Burgerlijke overheden en leden der rechtbank die den 2en Pluviôse an 4 den eed van haat aan het Koningschap hebben afgelegd (.....), in De Maasgouw 7 (1885), 1098.
- Over Pierre Etienne Monachon, zie: J.H.J. Gulikers, De burgemeesters van Maastricht 1800-1900, in: De Limburgse Leeuw 13 (1963), 47-58 (in casu: 48-49).
- G.A., Maastricht, archief Waalse hervormde gemeente, inv. nr. 67.
- R.A.L., Maastricht, Frans Archief, inv.nr. 1046.
- R.A.L., Maastricht, memories van successie, ressort Maastricht.

459. Mathia Baeten.
460. Winandus Beelen (Kessels), geb. 15-4-1668 te Nederweert, overl. 22-2-1711 te Nederweert, tr. 24-9-1696 te Nederweert met
461. Joanna Verstraeten, geb. 19-5-1670 te Nederweert.
462. Joannes Vermeulen, geb. - - , overl. 16-1-1751 te Nederweert, tr. 21-2-1707 te Nederweert met
463. Margaretha Trouwen, geb. 6-12-1681 te Nederweert, overl. 7-2-1772 te Nederweert.
464. Joannis Cuijpers, geb. 6-1-1664 te Nederweert, overl. 19-2-1717 aldaar, tr. 25-6-1681 te Nederweert met
465. Elisabeth Peters, geb. 22-12-1658 te Nederweert, overl. 18-8-1723 te Nederweert.
466. Joannis Spoormaekers, geb. ca. 1651 te Nederweert, overl. 4-8-1726 aldaar, tr. 31-10-1677 Nederweert met
467. Antonia Hobus, geb. 16-1-1652 te Nederweert, overl. 17-6-1726 te Nederweert.
468. Joannis Swurtjens (Janssen), tr. 7-2-1672 te Nederweert met
469. Gertrudis Lambers, geb. 3-9-1645 te Nederweert.
470. Joannis Meuren, geb. - - , overl. 5-2-1692 te Nederweert, tr. 31-5-1661 te Nederweert met
471. Maria Nelen, geb. - - , overl. 1-6-1725 te Nederweert.
472. Henricus Comis (Thijs Verhaeghen), tr. - - te Meijel met
473. Anna Antony Hendricx, geb. 3-11-1666 te Meijel.
474. Adolf Alefs (Geverts), geb. 9-5-1651 te Meijel, overl. 21-12-1727, tr. ca. 1679 te Meijel met
475. Joanna Crewers (Creuwen), geb. - - te Venray.
476. Lambertus van Lieshoudt.
478. Theodorus Sebastianus Jonkers, geb. ca. 1660 Tongelre (Coll), tr. 1689 te Tongelre.
479. Johanna Maria (Gummarina Jansdr.) de Greef
2e huwelijk Gummarina op 21-6-1704 te Coll (Eindhoven) met Willem Jansz. Erckens.
484. Henricus Nouwen, geb. 1-12-1657 te Weert, tr. ca. 1685 te Weert met
485. Mathia Ceulen, geb. 1-3-1667 te Weert.
486. Jacobus Schaecken, geb. 2-1-1656 te Weert, tr. 10-4-1695 te Weert met
487. Helena Cnoeps.
492. Mathias Bastiaense Swinckels, geb. 17-1-1654 te Nuenen, tr. 13-7-1681 te Nuenen met
493. Catharina Rudolphus Peters, geb. - - te Gerwen, overl. 7-2-1692 te Gerwen.
496. = 448.
497. = 449.
498. = 450.
499. = 451.
500. Joannis Hendrix.
501. Hendrina Janse Verrijt.
502. Leonardus Gielens, overl. 30-3-1741 te Meijel, tr. - - te Meijel met
503. Anna Joannis Thonis Vriendts (Oomen), overl. 3-4-1749 te Meijel.
504. Joannes Aen Ghen Heij, geb. 6-8-1681 te Baarlo, overl. 15-12-1726, tr. 29-4-1711 te Baarlo met
505. Beatricia Heijmans.
506. = 374.
507. = 375.
512. Henricus Peters, geb. 2-7-1649 te Helden, tr. 18-8-1666 te Helden met
513. Henrica Paulsdr. Willems (Lambrechts).
514. Jacobus Heijnen (van de Coelen), geb. 20-9-1648 te Helden, overl. -5-1694 te Helden, tr. 8-9-1673 te Helden.
515. Joanna Versondert, geb. 15-6-1652 te Helden.
520. Thomas Driessen, geb. 12-8-1655 te Helden, overl. 25-2-1705 te Helden, tr. 3-9-1682 te Helden met
521. Maria van Oijen (van Nüe), geb. 14-6-1652 te Helden, overl. 13-2-1718 te Helden.
522. Bernardus Verlinden, geb. ca. 1657 te Helden, overl. 3-6-1713 te Helden, tr. 9-2-1684 te Helden met
523. Gertrudis Janssen (Jannis), geb. 1-6-1661 te Helden, overl. 1-10-1721 te Helden.
524. Henricus Heijnen, overl. 29-9-1719 te Helden (bij kasteel), tr. 8-10-1681 te Helden met
525. Cunera Gommans, geb. 17-9-1658 te Helden, overl. 23-4-1743 te Helden (Heijnenhof).
526. Theodorus Gommans, tr. 10-6-1680 te Heijthuisen met
527. Joanna Steegmans, geb. 16-12-1653 te Heijthuisen.
532. Henricus Goemans, geb. 11-12-1634 te Helden, overl. 21-3-1695 te Helden, tr. 25-9-1659 te Helden met

533. Leonarda Janssen, geb. 3-7-1639 te Helden, overl. -9-1704 te Helden.
 534. Henricus Bisschops, geb. ca. 1638 te Helden, overl. 6-9-1687 te Helden, tr. 30-1-1663 te Helden met
 535. Henrica Coemans (Neessen), geb. 6-4-1642 te Helden, overl. -9-1702 te Helden.
 536. Joannis Jannis, overl. 27-12-1676 te Helden, tr. 28-4-1655 te Helden met
 537. Mathia Mooren (Meuren).
 538. Theodorus Goemans.
 539. Maria.
 540. Hendrik Hendriksz. Wilms (Willems), tr. 29-10-1664 te Helden met
 541. Wilhelmina van Nijenhuis (ook wel Elisabeth Jeucken), geb. 4-4-1643 te Helden.
 544. Theodorus Peeters, geb. 27-1-1647 te Helden, overl. 4-11-1702 aldaar, tr. 25-2-1675 te Helden met
 545. Joanna Gubbels, geb. 23-2-1650 te Helden.
 546. Wilhelmus Janssen.
 547. Anthonia Cuijpers (in ghen Stede).
 548. Simon Verhaegh, overl. 28-8-1695 te Helden, tr. 28-2-1658 te Helden met
 549. Wilhelmina Cuijpers, geb. 12-2-1634 te Helden, overl. 8-11-1702 te Helden.
 550. Petrus Crommetuijn, overl. 23-8-1728 te Helden-Dorp, tr. 29-7-1673 te Helden met
 551. Maria Poels, geb. 19-1-1651 te Venray, overl. 11-3-1723 te Helden.
 552. Nicolaas Giskens (Jeucken), geb. 10-4-1619 te Sevenum, overl. 26-6-1666 te Sevenum,
 tr. 11-10-1645 te Sevenum met
 553. Maria Jaecken, geb. 22-2-1622 te Sevenum, overl. 7-5-1694 te Sevenum.
 554. Johannes Driessen.
 555. Barbara Claessen.
 556. Gisbertus van Ulft, geb. 11-4-1615 te Sevenum, overl. 12-10-1689 te Sevenum,
 tr. 11-2-1648 te Sevenum met
 557. Maria Vergert, geb. 27-8-1620 te Sevenum.
 558. Servaas Vereertbruggen, geb. 15-3-1613 te Sevenum, overl. - -1664 aldaar,
 tr. 9-11-1644 te Sevenum met
 559. Elisabeth van de Broek, geb. 8-12-1625 te Sevenum.
 568. Gerardus Camps, tr. 25-7-1668 te Sevenum met
 569. Jacoba Honderberghs, geb. 11-5-1645 te Sevenum.
 570. Leonard Lemmen, tr. 14-2-1664 te Sevenum met
 571. Aleidis Maeghs.
 572. Theodorus Rooskens, geb. 15-6-1618 te Sevenum.
 573. Catharina van de Bergh.
 574. Henricus Kamps, tr. 9-10-1664 te Sevenum.
 575. Catharina Maeghs, geb. 27-9-1631 te Sevenum.
 576. Theodorus Gielen, tr. 4-2-1663 te Helden met
 577. Ida Claessen (Fijen), geb. 27-12-1643 te Helden.
 578. Henricus Janssen, geb. 29-7-1659 te Helden, tr. 9-11-1683 te Helden met
 579. Cornelia Gielen, geb. 26-10-1659 te Helden.
 580. Henricus Hermes.
 581. Wilhelmina.
 582. Joannes Lenarts.
 583. Ida Jansse Lanen.
 592. Christianus Joosten, overl. 28-4-1662 te Helden.
 593. Maria Gielen, overl. 29-12-1699 te Helden.
 594. Joannes Goemans, tr. 26-9-1657 te Helden met
 595. Mechtildis van de Boomen, geb. 29-1-1640 te Helden, overl. 15-9-1676 te Helden.
 596. Theodorus Verschaeren, geb. 8-1-1640 te Helden, overl. 22-12-1702 te Helden,
 tr. 23-7-1672 te Helden met
 597. Christina Grauwen (Winckens), geb. 6-1-1649 te Helden, overl. 28-9-1702 te Helden.
 598. Petrus van den Beucken, geb. 4-10-1643 te Helden, overl. 1-1-1713 aldaar,
 tr. 30-4-1681 te Helden met
 599. Judith Heesen, geb. 21-11-1649 te Helden, overl. 7-8-1737 te Helden.
 600. = 540.
 601. = 541.
 604. Petrus Gommans, geb. 28-9-1639 te Helden, overl. 2-8-1708 te Helden.
 tr. 24-11-1662 te Helden met

A.H. HOEBEN

ENKELE AANTEKENINGEN MET BETREKKING TOT
HET WAPEN VAN HET GESLACHT VAN GHOOR

Bij het verzamelen van aantekeningen over de heren van Ghoor ontkomt men niet aan een kleine studie over het wapen, waarvan nog al verschillende beschrijvingen bestaan. En omdat een nog te bewijzen theorie stelt dat de van Ghoors uit het geslacht van Horne stammen willen wij ook stilstaan bij dit veel besproken wapen.

Het wapen van Horne

Wij willen ons niet wagen aan een verklaring waaraan de naam Horne* en het door vele schrijvers als sprekend voorbeeld van een sprekend wapen aangehaald blazen hun ontstaan danken. Ook willen wij ons niet inlaten met de polemieken over waldhoorns, posthoorns en jachthoorns die al kort na de verlening van het wapen van de gemeente Horn door de Hoge Raad van Adel begon (Maasgouw 1897, 5 e.v.). Wij willen die strijdvraag laten voor wat zij is en sluiten ons aan bij de schrijvers die voor de gewone hoorn tout court kiezen (v.d. Boel in PSHAL 1974, 286; v. Ettö in Brabantse Leeuw 1971). Eveneens onbesproken laten we de banhoorn-theorie van Smit (Brab. Leeuw 1954, 1e. v.).

Het lijkt eveneens zinvol ons een beperking op te leggen door de huidige gemeentewapens in N.-Brabant en Limburg, die de Hornse hoorns tonen, niet in dit artikel te bespreken. Ondanks het feit dat heel wat gemeenten in een of andere vorm de hoorns der van Hornes in hun wapen voeren, menen wij toch dat voldoende bekend is dat de Hoge Raad van Adel bij het toekennen of bevestigen van gemeentewapens in de eerste periode na 1814 zo overhaast en slordig te werk is gegaan, dat vermelding van de vele beschrijvingen en afbeeldingen nauwelijks of niet een bijdrage tot verklaring van bepaalde vraagpunten zal betekenen. (Zie o.a. het artikel van Beelaerts van Blokland, Gemeentelijke heraldiek in: De Hoge Raad van Adel, Den Haag 1966, p. 130 e.v.). Liever laten wij ons leiden door de afbeeldingen en beschrijvingen van oude zegels en wapenkaarten die wij in de literatuur of in de archieven vonden.

In zijn artikel over het wapen van Horne ontkracht v.d. Boel op pakkende wijze de legende van het rijksjagermeesterschap die zo veel jaren opgeld heeft gedaan. Als hij echter stelt in zijn slotconclusie dat het in het wapen der van Hornes om „gewone koehorens” gaat lijkt hij iets te snel te gaan. Letterlijk schrijft hij „..... ze dragen geen banden aan de punt en de opening” (PSHAL 1974, 286).

Nu mag het allereerst wel merkwaardig genoemd worden dat de schrijver voorbij gaat aan de illustratie in zijn eigen artikel. Op het afgebeelde zegel en tegenzegel zijn zeer duidelijk aan de opening zowel als aan het mondstuk ringen te zien die de uitsteeksels vormen van banden even beneden de opening en het mondstuk. Men kan natuurlijk aanvoeren dat v.d. Boel spreekt over de oudste zegels, terwijl de afbeelding betrekking heeft op zegel en contra-zegel aan een akte van 1282 (PSHAL 1974, 267). Voor een ondersteuning van de bewijsvoering zou het toch beter zijn geweest deze oudere zegels af te beelden en niet alleen te verwijzen naar Codex Diplom. Lossensis van Wolters (Idem, 286).

In een wapenboek van de heraut Gelre staat de volgende beschrijving van het wapen van Gerard van Horne, als deze deelneemt aan de slag bij Stavoren in 1345 en waarin hij het leven liet: „hi droech gout van kele die horen / van zilver waren zi gebonden” (de Raadt, Sceaux Arm., II, 112; Maasgouw 1897, 5 geeft „drie” in plaats van „die” en verwijst naar van Malderchem, La bataille de Staveren manuscrit Gelre, 1870). Volgens Rietstap is „gebonden” identiek met „gesnoerd” (Handboek der Wapenkunde, 186) en wanneer men een snoer aan een hoorn wil bevestigen dienen hiervoor toch ogen of ringen te worden aangebracht die wellicht middels een band om de hoorn worden gefixeerd. Nu kan ook een wapenkoning best enkele onnauwkeurigheden in zijn wapenboeken hebben opgenomen. Daarom hebben wij de reproducties van een aantal zegels nauwkeurig bekeken en genoteerd of de hoorns wel of niet van banden voorzien waren. Daarbij hebben wij geconstateerd dat een groot aantal van door leden van het geslacht Horne gebruikte wapenzegels de hoorns met een enkelvoudige of dubbele banden rond opening en mondstuk tonen. Voor een overzicht van geraadpleegde zegels en afbeeldingen verwijzen wij naar bijlage I.

* Tot in 1982 wordt in niet-Limburgse publikaties nog regelmatig de naam Hoorne of Hoerne gebruikt, een onbegrijpelijke zaak. Enkele voorbeelden van dit hardnekkige misverstand in Brab. Heem 1979, 13 en de Boo, Familiewapens, oud en nieuw (CB Reeks nr. 6, 1982, p.62).

Samenvattend stellen wij: het lijkt onjuist om, als een wapen van de gemeente Horn beslagen hoorns toont, te spreken van een „misleiding door een valse traditie” (v.d. Boel, PSHAL 1974, 286). En hoewel de oudste zegels en de beschrijving van de heraut Gelre mogelijk van elkaar afwijken stellen wij dat ook hier geen sprake hoeft te zijn van een onjuiste weergave van de feiten. Immers, als er verschillen zijn in de zegels van de verschillende van Hornes, maar deze personen er kennelijk geen probleem in zagen om van deze zegels gebruik te maken, lijkt het ons een verfijning van latere tijd om voor een wapen van een familie of een persoon één en niet meer dan één configuratie als enig juiste te zien en afwijkende vormen als planmatige breuken.

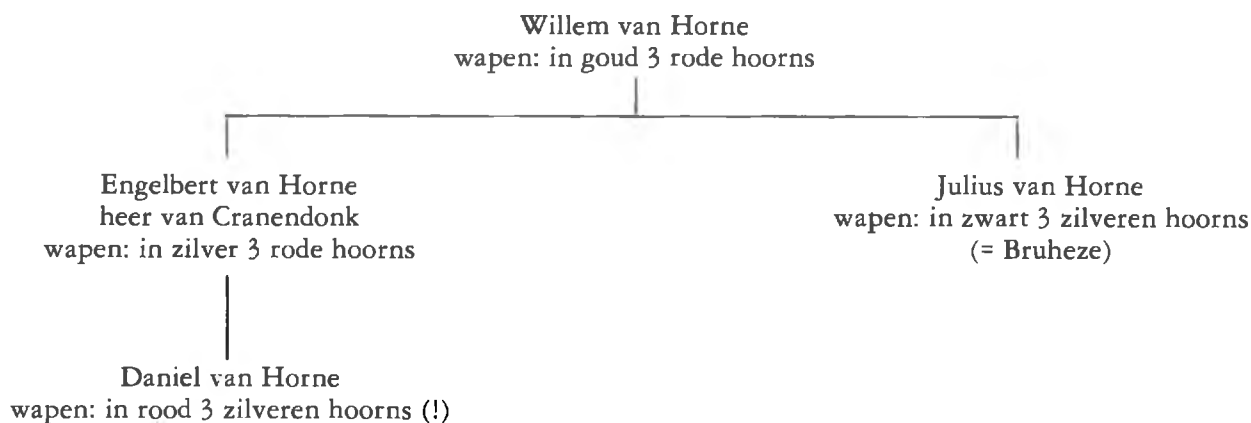
Een ander aspect is de stand van de hoorns, „normaal” of „omgewend”. Ook hier wordt mijns inziens het omwenden te vaak en te strikt als een breuk gezien. Ook Hardenberg beschouwt het omwenden van hoorns kennelijk als een breuk als hij Willem II van Cranendonk, waarschijnlijk een zoon van Katharina van Cranendonk en een van Ghoor, de hoorns laat omdraaien „zodat het mondstuk heraldisch links kwam net als het wapen van de van Goors” (Maasgouw 1970, 165). Daarbij vergist hij zich overigens want de opening rechts en het mondstuk links is de normale stand van de hoorns. Ook Klaversma ziet in het omwenden een breuk en zegt dat Willem van Horne, toen hem Altena toeviel, de hoorns omwendde, terwijl broer Engelbert het oude wapen behield (’t Gruun Buukske, sept. 1975, 85).

Een voorbeeld van deze afwijkende stand van de hoorn is ook in wapens der van Hornes te vinden b.v. in de memorietafel voor Johanna van Meurs. Op deze tafel, gedateerd tussen 1466 en 1470, zien we niet alleen de hoorns met banden maar bovendien staan alle hoorns in alle wapens omgewend (Maasgouw 1961, k. 133-134). Men kan deze afwijkende stand niet afdoen met de opmerking dat de schilder dan wel onnauwkeurig zal hebben gewerkt, immers omgewende hoorns komen vaker voor en dat dan in authentieke zegels van de van Hornes. Ook op dit aspect hebben wij de reeds eerder genoemde reproducties van zegels bekeken. Een overzicht van normale en omgewende hoorns is eveneens opgenomen in bijlage I.

Dan is er nog het zegel van de oudste zoon Willem van Willem II, heer van Horne en Altena uit 1277, met 9 hoorns in plaats van 3 (Corpus Sig. N., nr. 954; ook afgebeeld in PSHAL 1978, 57). Hoewel de configuratie 3, 3, 2, 1 als persoonlijk en uniek kan worden gekenschetst voor het Hornse wapen, mag dit éénmalig voorkomen ons inziens toch niet direct leiden tot de stelling dat dit dus een voorbeeld van een breuk is.

Onze conclusie van het voorgaande is dat we voorzichtig moeten zijn met afwijkende vormen en niet onmiddellijk moeten denken aan een persoonlijke of familiale breuk wanneer een wapen of zegel verschilt van een vaker voorkomende vorm. Laten we niet vergeten dat de tegenwoordige gedetailleerde en nauwkeurige beschrijvingen pas ontstonden tegen het einde van de dertiende eeuw (Rietstap, Handboek der Wapenkunde, 55). Vóór die tijd ontbraken waarschijnlijk behalve de exacte omschrijving ook de strakke toepassing, zoals wij trouwens uit de voorbeelden in het voorgaande hebben kunnen constateren. Een vraag die altijd opdoemt is welke van de bronnen het meest vertrouwen verdienen, wanneer men probeert zowel de juiste kleuren als de gebruikelijke vormen van onderdelen van wapens te achterhalen. Het lijkt wat onvoorzichtig alleen maar af te gaan op auteurs die zonder bronvermelding in hun verzamelwerken de figuren en kleuren van wapens beschrijven. Daarbij kwalificeren wij als „zonder bronvermelding” ook die gegevens die men vergaart door op oudere auteurs te steunen die soms met enig wantrouwen ten aanzien van de juistheid van hun werken bezien moeten worden. Als we in „Limburgse Gemeentewapens” of in de Crassiers „Dictionnaire Historique” verwijzingen vinden naar Goethals en Butkens dient dit tot voorzichtigheid te manen, gezien de soms „legendarische” zaken die in deze werken gevonden worden. Waarom van Ettro bij voorbeeld denkt dat men voor de hoorns van de van Hornes bij Butkens terecht kan, is niet helemaal duidelijk. Als hij zelf constateert dat sommige afbeeldingen kennelijk een verkeerde arcering vertonen, althans in een aantal gevallen niet uniform voor één en hetzelfde geslacht zijn en dit van Ettro een waarschuwing ontlokt, dan dient met toch met even zo veel voorzichtigheid de overige gegevens over de wapens te beschouwen (van Ettro, Bijdragen Woensel, III, 1981, p. 15).

Zelfs een veel geroemd auteur als Gevaert ontkomt kennelijk niet aan een foutieve interpretatie (of steunt ook hij misschien op minder betrouwbare schrijvers?). Want als Pama in Rietstaps Handboek de breuken bespreekt voert hij de verschillen in emails van de wapens van Horne en Cranendonk en (zonder dat overigens expliciet te zeggen) van de geslachten van Ghoor en Bruhese als voorbeelden aan van een van de mogelijkheden om een wapen te breken. In een schema vervat, ziet de „stamboom van wapens” er als volgt uit (Handboek der Wapenkunde, 266 m.v.n. Gevaert, l’Heraldique, 199):

De hier gegeven Daniel van Horne is de bekende maar nog steeds legendarische zoon van Engelbert die als eerste heer van Ghoor wordt vermeld. Maar dan dienen de kleuren van schild en hoorns wel verwisseld te worden, zoals we verderop zullen zien.

Het hierboven vermelde citaat uit het wapenboek *Gelre* is de tot op dit moment aan de schrijver oudst bekende beschrijving van wapen en kleuren van het blazoën der van Hornes. En terwijl door de meeste schrijvers deze beschrijving wordt gevolgd, doemen toch vraagtekens op, wanneer wij ook andere en soms oudere wapenboeken in ons onderzoek betrekken.

Wat te denken van de gegevens in de wapenrol van Bigot, vervaardigd rond 1254, waarin het wapen van Horne wordt gegeven als „in zilver drie rode hoorns”, of het wapenboek „Wijnbergen”, einde dertiende eeuw, waarin de hoorns in het wapen één keer zonder en één keer met zwart beslag worden afgebeeld? Het lijkt wat al te eenvoudig, zoals van Ettro doet, bij de kleur zilver die Bigot geeft te zetten „(m.z. goud)” en bij het zwarte beslag op te merken dat dit alleen maar op een misverstand kan berusten, zeker als men over het werk zegt dat het een waardevolle bron voor heraldische gegevens is, maar dat de auteur zich voor de hoorns van de van Hornes op onnauwkeurige gegevens zal hebben gebaseerd (v. Ettro, *Bijdr. Woensel*, 13)! Als verklaring voor de zwarte kleur voor de banden kan overigens gelden de mogelijkheid dat de zilverlaag, waarmee het wapen ingekleurd was, in de loop der tijden ge-oxydeerd is tot zwart, hetgeen door de bewerker over het hoofd zal zijn gezien.

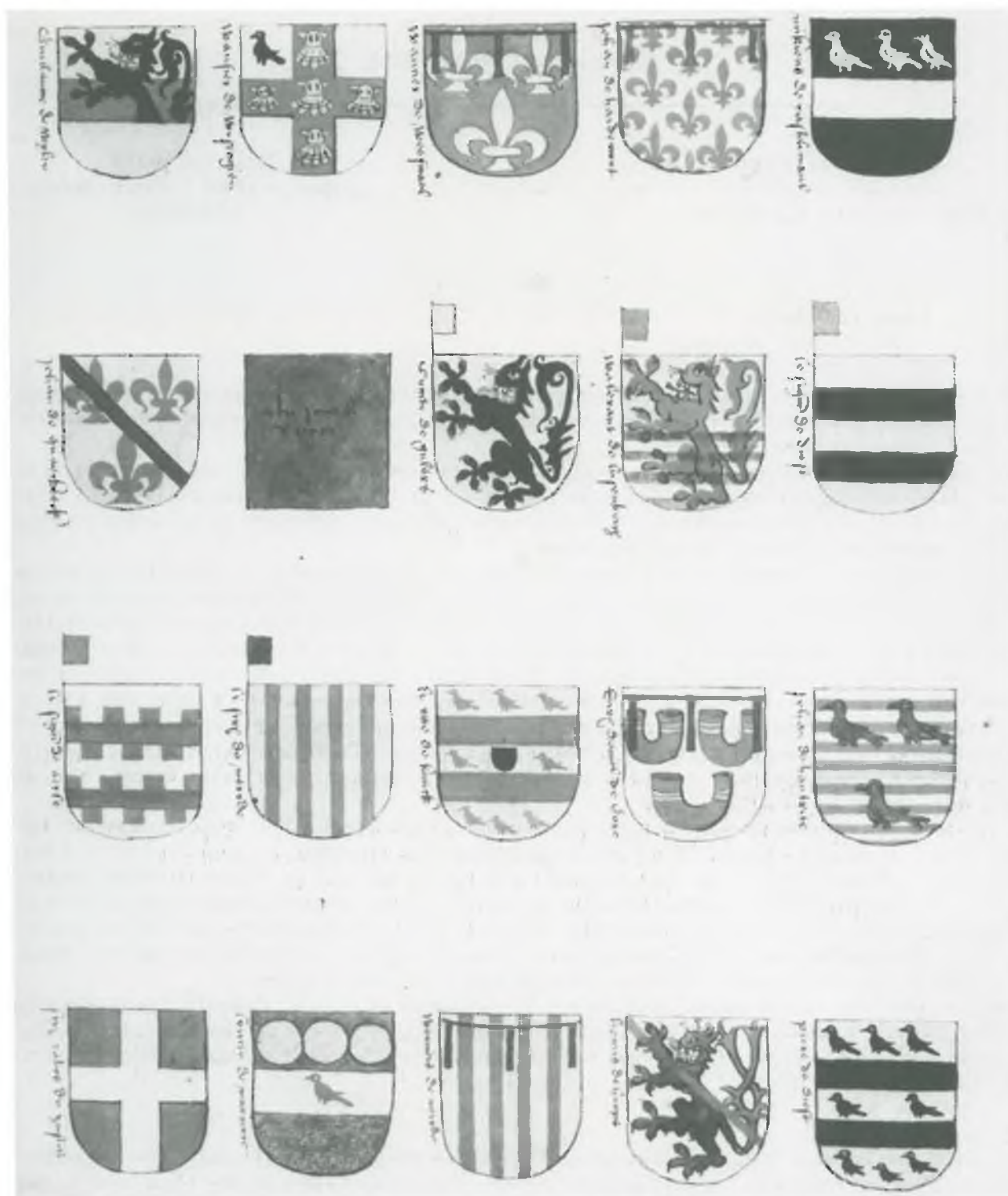
Niet minder dan vijf afbeeldingen van het wapen van Horne komen voor in het „Wapenboek *Gelre*”. Dit wapenboek, dat stamt uit de jaren 1370-1386 (volgens Neubecker, *Heraldiek*; mogelijk ook 1395: v. Ettro, *Bijdragen Woensel*, 13), toont steeds in goud 3 rode hoorns, beslagen van zilver. Het beslag bestaat daarbij uit twee paar smalle banden vlak onder de opening en het mondstuk. Volgens de (zwart/wit) afbeelding van een van de wapens in de *Boo, Heraldiek*, behoorde het weergegeven wapen aan „die gran vā hoernes”. Dit betekent in feite dat dit handschrift (of is het een kopie?) na 1450 moet zijn ontstaan. In dat jaar werd immers pas de eerste van Horne, namelijk Jacob I, tot graaf verheven.

Herautstukken komen in de wapens en zegels van de van Hornes weinig voor. Bekend is de schuinbalk in het zegel van Gerardus van Cranendonk (*Brab. Heem* 1969, 107), en de keper, die samen met de 3 hoorns, gevoerd werd door Johan van Horne, heer van Kessenich, vermeld in 1475 (*PSHAL* 1899, 599 m.n.v. Habets, *Archieven Thorn*, I, 370).

Het wapen van Ghoor

Een groot aantal schrijvers zegt dat het wapen van Ghoor hetzelfde is als dat van Horne, echter met andere kleuren. Slanghen houdt zich nogal op de vlakte met de uitspraak dat Ghoor „de drie roode horens (van Horne bedoelt hij) in ander metaal heeft bijbehouden” (*Bijdragen Limburg*, 1865, 138). Habets geeft eerst de beschrijving: in zilver 3 rode jachthorens (*PSHAL* 1867, 317), maar in een latere publikatie, uit 1891, zegt hij dat de wapens van Horne en Ghoor identiek zijn. Merkwaardig genoeg beschrijft hij dan beide wapens als: in rood drie zilveren jachthoorns (!) (*Limb. Wijsdommen*, 235). En de Crassier weet kennelijk niet te kiezen als hij het wapen beschrijft „in goud of zilver 3 rode hoorns” (*PSHAL* 1929, 389). Bronnen ontbreken bij deze auteurs.

Het manuscript van Spaen geeft bij de beschrijving van een niet meer aanwezige rouwkas in de kerk te Heijden: d'argent à trois trompes (!) de gueule virolé d'or (*PSHAL* 1960/61, 103). Dit is de enige beschrijving waarin het woord trompe voor jachthoorn gebruikt wordt. De vaak geciteerde en geraadpleegde Rietstap geeft in 1884 in zijn „*Armorial Général*” (waarvan Pama zegt „uiteraard met veel fouten”; *Handboek der Wapenkunde*, 355) het wapen Ghoor als: in goud drie rode hoorns met zilveren

Deel van folio 21 van handschrift nr. 3297 in de Oesterreichische Nationalbibliothek te Wenen, waarin de wapens van de deelnemers aan het toernooi te Bergen in 1310. Op de tweede regel na het tweede blok met de tekst „Chi sont li Ruyers” begint de groep wapens die gevoerd worden door edelen uit onze streken; achtereenvolgens op dezelfde regel de wapens van de graaf van Gelder, Walram van Luxemburg en de heer van Diest. Op de volgende regel van links naar rechts de wapens van Arkel, de Merode, Otto van Cuijk, „Sire Daniel de Gore”, en Jehan de Hautrite. Op de onderste regel Zinsich, Marniou, Merode met barensteel, Hoops en Diest met Barensteel.

Het handschrift eindigt met de volgende tekst: „Explicit iste liber per manus Beyerens, quondam Gelre armorum regis de Ruyris, anno Domini M CCC V in profesto sancti Johannis Baptiste” (tekst geciteerd naar: *Compte rendu Comm. Royale d’Histoire* 1863, 253). Het schrift van de namen bij de wapens is duidelijk „eigentijds” voor de vijftiende eeuw.

Voor het begrip Ruyers zie Neubecker, *Heraldiek*, 20.

Wapen van Daniel van Ghoor in het handschrift nr. 14.935 in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel. Dit wapen staat op folio 81 van het handschrift dat een kopie is van een ouder wapenboek met eveneens de wapens van de deelnemers aan het toernooi van Bergen. Een vergelijking met het schrift van de namen bij de wapens uit afbeelding 1 doet onmiddellijk de vraag rijzen wat er waar is van de mededeling in Otto Neubecker, Heraldiek dat beide handschriften uit de vijftiende eeuw stammen. Dit Brusselse handschrift schijnt van jongere datum. (Foto/Copyright Koninklijke Bibliotheek, Brussel).

Een van de oudst bekende zegels van een van Ghoor, ook weer een Daniel van Ghoor, aan een akte van 1347 in het Hauptstaatsarchiv te Düsseldorf (Archief Monschau-Schönforst, zegel nr. 4). Het zegel is nogal beschadigd en de belichting is van dien aard dat het handschrift zelfs op de originele foto praktisch niet leesbaar is. Volgens de Raadt, Sceaux armoriés is de legende: Sigill Daneli de Gore militis.

beslag, dus identiek met Horne, maar corrigeert deze beschrijving in zijn „Wapens der tegenwoordige en Vroegere Nederlandsche Adel” uit 1890 in: in zilver drie roode posthoorns met zilveren beslag. In hun bekende werk „Limburgse Gemeentewapens” noemen Eversen en Meulleners de hoorns „versierd van goud” en zij geven in voetnoot 3 aan, dat dit wapen uit de originele kwartierstaten van de leden van de Ridderschap van het Overkwartier van Gelder in het Rijksarchief in Limburg is genomen (PSHAL 1899, 173). Bij controle in het Rijksarchief is nu gebleken dat het bedoelde wapen voorkomt in de kwartieren van Willem Lodewijk van Efferen die in 1679 toelating vraagt tot de ridderschap van het Overkwartier en in de volgende onderdelen afwijkt van wat Eversen en Meuleners schrijven:

- a. de kleur van het schild is goud en niet zilver
- b. de hoorns zijn omgewend
- c. de opening en het mondstuk zijn van goud (Archief Staten Overkwartier, inv. nr. 305).

Wij veronderstellen dat zij hun beschrijving hebben overgenomen van Theux (Le Chapitre de St. Lambert, IV, plaat 21) waarnaar zij ook verwijzen bij de behandeling van het gemeentewapen van Meijel (p. 327). Het aantal zegels en afbeeldingen van oude datum met het wapen van Ghoor is beperkt. De meeste zegelbeschrijvingen zijn nog te vinden in het belangrijke werk van de Raadt, Sceaux Armoriés des Pays-Bas etc. Het oudst bekende zegel is dat van Daniel van Ghoor, ridder, uit 1299 met 2 jachthoorns boven en een gesnoerde hoorn onder in het schild en een barensteel in het schildhoofd (de Raadt, a.w. I, 501 m.v.n. B., No. 137).

Een afbeelding uit iets latere tijd vinden we in een boek met wapens van deelnemers aan een tournooi in Bergen in 1310. Daarin wordt vermeld een Sire Daniel de Gore (Zie afbeelding 1). De kleuren van het wapen in dit handschrift dat zich in de Oesterreichische Nationalbibliothek te Wenen bevindt worden als volgt gegeven: in wit drie rode beslagen hoorns, gemond van groen (Brief Prof. Dr. Otto Mazal de dato 29 oktober 1982). Dit gemond van groen komt ook voor bij een wapen van de van Hornes in Gelres wapenboek blijkens de beschrijving in de Raadt, Sceaux Armoriés II, 112.

In een ander handschrift dat zich in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel bevindt, en dat eveneens de wapens geeft van de deelnemers aan hetzelfde tournooi, komt een geheel verschillende wapentekening van het wapen van Daniel van Ghoor voor. Niet alleen wordt het wapen in een hellende stand getekend en gedekt met een helm, maar het Brussels handschrift laat heel anders gevormde en bovendien omgewende hoorns zien. Ook de barensteel is in dit handschrift anders vorm gegeven. Als blazoenering wordt gegeven: in zilver 3 omgewende hoorns, beslagen van goud en in het schildhoofd een blauwe barensteel met 3 hangers (Brief Mej. Cl. Lemaire de dato 28 oktober 1982 met een beschrijving uit m.s. 14.935). Zie afbeelding 2. In 1347 zegelt een Daniel van Ghoor, ridder, een akte van Mathilde van Gelre. Het zegel toont drie omgewende hoorns en een barensteel (Hauptstaatsarchiv Düsseldorf, archief Monschau-Schönforst, zegel nr. 4). Zie afbeelding 3.

In 1367 treden drie van Ghoors op in een akte waarin een Lambrecht van Ghoor, aan Mathilde van Gelre belooft „Oeren huijs tot Schinne” te verbouwen. Hij zegelt met 3 hoorns en een barensteel, terwijl zijn broer Daniel, ridder heer van Ghoor, met dezelfde hoorns zegelt maar zonder barensteel en dus de oudere broer moet zijn. Een Willem van Woufrade hangt ook een zegel aan de akte, weer de 3 hoorns en een barensteel en een omschrift dat duidelijk aangeeft dat ook hij een van Ghoor is: „.....Wi.....de Goer” (de Raadt, Sceaux m.v.n. Duss., Jul.-Berg., Nr. 800).

Een Arnold van Ghoor, ridder, gevangen geweest te Baesweiler onder de heer van Perwijs, zegelt in 1374 met 3 hoorns, zonder barensteel maar met een ster in het hart van het schild (Idem, m.v.n. B.). In hetzelfde jaar voert een Jan van Ghoor een zegel met het omschrift „Iohannis de Maloes” en daarbij 3 omgewende hoorns en een gerande schildzoom. Hetzelfde wapen voert in hetzelfde jaar, zij het met een merlet in het hart van het schild, een Florent(ius) van den Staden of Scaden. Het omschrift luidt: „Florens van de Ghore” (de Raadt, Sceaux, m.v.n. B.).

In 1392 zegelt Lambrecht van Ghoor en Daniel van Ghoor, zijn zoon, een verklaring aan de regering van de stad Keulen. De zegels worden door Rosenkrantz als volgt beschreven: „het 1e 3 jachthoorns en een barensteel, het 2e 3 jachthoorns en een barensteel en in het hart een vijfpuntige ster” (Maagouw 1897, 28 m.v.n. akte no. 284 stadsarchief Keulen).

Vier jaar later, in 1396, vindt de tocht naar Kuinre plaats onder Albrecht van Beieren. In het „Ancien armorial” dat door Lion is uitgegeven wordt onder de deelnemers een Arnold van Ghoor („sir ernoel de goor”) opgegeven met het volgende wapen: in zilver drie rode hoorns (in de gewone stand), gemond en geopend van rood, beslagen met drie gouden banden (Planche XIV, nr. 24).

Een andere deelnemer aan de tocht is een heer van Perwijs. Perwijs was, zoals bekend, een bezitting van een tak van de van Hornes. Volgens de afbeelding in het wapenboek voert de heer van Perwijs („Li sigr de pweis”) het wapen van Horne met over alles heen een barensteel met drie hangers (Planche I, nr. 12). De

wapendrager moet dus wel een „Perwijs/Horne Junior” geweest zijn, want het hoofdwapen Perwijs toont geen barensteel volgens de kaart van Zangrius uit 1600. Als van Ettro zegt (Bijdr. Woensel, 14) dat de barensteel een veel duidelijker onderscheid betekende tussen het „Stamwapen” Horne en de jongere tak en hij de barensteel kennelijk als een „geslachtsbreuk” ziet, dan menen wij dat deze gedachte op basis van andere afbeeldingen van het wapen Perwijs onjuist is.

Overigens, als zoveelste voorbeeld hoeveel fouten er ook in wapens van bekende geslachten gemaakt worden: het boek van Prins Eduard de Block „Armorial des Princes du Sang Royal etc.” („waard om onder de ogen te worden gebracht van een bredere (...) lezerskring” volgens Brab. Leeuw 1971, 172) toont het wapen Perwijs met verwisselde kleuren: in rood drie gouden hoorns (Brab. Leeuw 1971, 169). En dat komt dan weer overeen met de foutieve beschrijving van Rietstap in zijn „Armorial Général”, terwijl het werk van de Rollands, Illustrations to the Armorial Général by Rietstap, de hoorns dan nog eens omgewend toont ook!

Een zegel van Alart van Ghoor aan de akte van huwelijksvereenkomst tussen Godaert van Bocholtz en Eva van de Horrick uit 1461 toont volgens de beschrijving 3 jachthoorns (Maasgouw 1897, 80; zonder vindplaats). Een wat zeldzamere variatie op het wapen van Ghoor is te vinden op de grafsteen in de kerk van Geijsteren van Jacob van Eyll en Elisabeth van Groesbeek, de laatste overleden in 1534. Het wapen van Ghoor wordt beschreven met gesnoerde hoorns (Maasgouw 1895, 41; PSHAL 1960/61, 76 verwijst naar een afbeelding in Moes en Sluiterman, Nederlandse Kasteelen en hun Historie, deel III, 9). Zoals we hiervoor al zagen komt de gesnoerde hoorn éénmaal voor in het oudstbekende zegel, maar blijft verder een uitzondering. Alleen vader en zoon van Rehmen, de verzamelaars van genealogische aantekeningen in de zeventiende en begin achttiende eeuw, geven tweemaal het wapen van de Limburgse van Ghoors met gesnoerde hoorn, zowel in het schild als in het helmteken. Dat men de Limburgse van Ghoors bedoelt leidt geen twijfel want van een aantal personen wordt de toevoeging gegeven „zu Kaldenbruch” waarbij alleen bij de naam van een Gerrit van Goer de ongesnoerde hoorn wordt afgebeeld. En uniek mag wel genoemd worden het feit dat uit de mond en de opening vlammen opstijgen. Letterlijk blazoeneert vader of zoon: „Drije roode jacht-hoornen in een wit veldt, met zwarte banden, uit beide einden een vuirige vlam”. Hoe de van Rehmen aan deze wetenschap zijn gekomen wordt niet vermeld (Handschrift van Rehmen, RA Gelderland, f. 287-288).

Het boek „Genealogische en Heraldische Gedenkwaardigheden uit de kerken van Limburg” (PSHAL 1960/61) geeft wel de naam van Ghoor bij de beschrijving van wapens in rouwkassen en op grafzerken, maar een blazoenering of afbeelding van het wapen van Ghoor is een uitzondering. De zwart-wit afbeelding van de ruitvormige rouwkas van Jonker Hattard van Holthuysen, overleden in 1708, toont het wapen van Ghoor met drie omgewende hoorns (PSHAL 1960/61, afb. tegenover pag. 56). Dit werk noemt de kerken van Baarlo, Echt, Geijsteren, Heel, het kasteel te Heijen, de kerken van Horst, Houthem-Gerlach, Keizerbosch, de kapel van de Commanderie van de Duitse Orde te Maastricht, de kerk van Oud-Valkenburg, de Munsterkerk te Roermond en de kerken van Susteren en Wachtendonk (Dld.). In een aantal gevallen zijn de vermelde zerken of rouwborden verdwenen, maar zijn oudere aantekeningen, zoals in het ms van Spaen, opgenomen. Niet vermeld wordt een aantekening in het ms leFort, waarin een grafsteen van Daniel van Ghoor en Geertruyt van Kaldenbroeck. Het kwartier Ghoor toonde volgens dat ms in goud of zilver 3 rode hoorns (PSHAL 1929, 389). De vermeldingen van zegels in de Crassiers „Dictionnaire Historique” (PSHAL 1929) zijn verder identiek aan die van de Raadt in zijn Sceaux.

Zonder dat er enige reden is om aan te nemen dat er een familieband bestaat vermelden wij hier een Duits geslacht van Goer uit de omgeving van Burtscheid dat eveneens een hoorn in hun wapen voerde. Rosenkrantz zegt: „Dit geslacht voerde tot wapen: in blauw een gouden hoorn, waarop een zwarte vogel gezeten” (Maasgouw 1900, 80). Al in 1297 komt als getuige voor ten behoeve van Gerard van Immelhausen „Nobilem virum Johannem advocatem de Gore (Lacomblet, Urkb. Nr. II, nr. 977), terwijl in 1393 een „Didericke von dem Gore” voorkomt in een akte van graaf Dirk van der Mark (Idem, III, nr. 983).

Slotwoord

Wanneer we de zegels en afbeeldingen van de blazoenen van Horne en Ghoor overzien menen we te mogen stellen dat in de periode tot 1400 of daaromtrent de wapens in veel verschillende vormen en met onderling soms opvallende variaties werden toegepast, zonder dat normale of omgewende standen, beslagen of onbeslagen hoorns de betekenis van een weloverwogen breuk hadden. Opnieuw willen wij als onze mening geven dat pertinente uitspraken als zou het omwenden een „breuk met het stamgeslacht” betekenen sterk gerelativeerd moeten worden. Als Nederlands bekendste heraldicus Rietstap, zegt „De opening van alle soorten hoorns moet altijd rechts en de monding links staan, anders zijn zij omgewend” (Handboek, 186), dan menen wij dit zo te moeten interpreteren dat deze conventie noodzakelijk is voor een

eenduidige blazoenering maar dat niet tot een zo strikte „tekstuitleg” mag worden overgegaan dat het omwenden altijd als een wel-overwogen breuk door de drager van het wapen mag worden gezien.

Wel tot de breuken te rekenen lijken ons toevoegingen als merlet, ster, schildzoom en zeker de barensteel, maar bij dit laatste stuk en in de oudste wapens dan alleen als tijdelijke onderscheiding voor de stamhouder die deze hoogstnoodzakelijke breuk aanbracht om zijn functie als „onderaanvoerder” te onderstrepen en die door het wegnemen van de lambel het kommando overnam van zijn vader of andere geslachtsoudste als deze sneuvelde. Pas in jongere wapens zien we de barensteel als een permanent stuk in het hoofdwapen van bepaalde geslachten opgenomen.

Verklaring van de gebruikte afkortingen

CSN = Corpus Sigillorum Neerlandicorum

BH = Brabants Heem

BL = Brabantse Leeuw

Bijdr. W. = Bijdragen tot de geschiedenis van Woensel, III

Klaversma = T. Klaversma, De Heren van Cranendonk en Eindhoven

m.v.n. = met verwijzing naar

de Raadt = Th. de Raadt, Sceaux Armoriés des Pays-Bas etc.

Msg = De Maasgouw

PSHAL = Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg.

Bijlage I

Overzicht van stand en versiering van hoorns in zegels en afbeeldingen met het wapen Horne en aanverwante geslachten

Jaar	Zegel/Wapen	Stand van de hoorns	Band(en)	Vindplaats	
1230	Zegel Willem van Horne	-	O	-	CSN nr. 945
1243	Zegel Willem, hr. van Horne en Alt.	N	-	-	CSN nr. 946
1257	Tegenz. Willem van H., hr. v. Altena	N	-	-	CSN nr. 948
1257	Zegel Engelbert van Horne ¹	-	O	-	CSN nr. 949
1272	Ruiterz. Willem van Horne, hr. v. A.	N	-	-	CSN nr. 950 ³
1275	Tegenz. Willem van Horne, hr. v. A.	N	-	-	CSN nr. 951
1277	Zegel Willem van Horne, oudste zoon ²	N	-	-	CSN nr. 954 ³
1283	Zegel Willem van Cranendonk	-	O	-	CSN nr. 1016
1288	Ruiterz. heer van Horne	N	-	Ja	PSHAL 1974, 267
1290	Zegel Willem van Horne de Jongere	N	-	-	CSN nr. 955 ³
1300	Tegenz. Dirk van H. en A., proost	N	-	-	CSN nr. 119
1300	Tegenz. Willem, heer van H.-A.	N	-	Ja ⁴	CSN nr. 952
1301	Zegel Gerard van Horne, hr. v. Alt.	N	-	-	CSN nr. 956
1310	Wapen Daniel van Ghoor	-	O	Ja	Hs 3297, Wenen
1316	Zegel Willem II, heer van Cranendonk	N	-	Ja	Klaversma, pl. II
1320	Zegel Gerard van Cranendonk	N	-	⁵	BH 1969, 107
1323	Zegel Willem III, hr. van Cranendonk	N	-	⁵	Idem
1341	Zegel Dirk, heer van Cranendonk	N	-	-	Idem
1347	Zegel Daniel van Ghoor	-	O	-	Zie afb. 3
1355	Zegel stad Eindhoven	-	O	-	BH 1950, 17
1374	Zegel Jan van Bruhese	-	O	-	de Raadt, I, 341
ca. 1380	Zegel schepensbank Budel	N	-	Ja	BL 1977, 190
1396	Wapen Arnold van Ghoor	N	-	Ja	Wapenboek Lion
1466-71	Wapens van Horne Memorietafel	-	O	Ja	Msg 1961, 133-134

N = normale stand van de hoorns (mondstuk heraldisch links)

O = omgewende stand (mondstuk heraldisch rechts)

¹ Een Engelbert van Horne voerde blijkens zegels aan akten van 1245 en 1257 3 omgewende hoorns „zonder opsmuk” (Klaversma 14, 75). Dit zal wel dezelfde persoon zijn.

² Dit zegel toont 9 hoorns 3, 3, 2, 1

³ Deze zegels zijn ook afgebeeld in PSHAL 1978, 57

⁴ Het zegel toont een soort ringen aan de hoorns

⁵ Reproductie geeft geen absolute duidelijkheid, maar doet vermoeden dat een of meer banden zijn gegraveerd.